

**PASIUNEA PENTRU COLECȚIONARE A PROFESORULUI CONSTANTIN I.
ISTRATI ȘI SOARTA PATRIMONIULUI SĂU.
ISTORIA MUZEULUI „DR. CONSTANTIN I. ISTRATI”
PROFESSOR CONSTANTIN I. ISTRATI'S PASSION FOR COLLECTING AND
THE FATE OF HIS HERITAGE.
HISTORY OF THE "DR. CONSTANTIN I. ISTRATI" MUSEUM**

*Valentin Maier**

10.52846/AUCSI.2025.2.08

Abstract

Constantin I. Istrati was a distinguished professor of chemistry at the Faculty of Sciences at the University of Bucharest at the turn of the 20th century. An outstanding scientist, he was also the creator and organiser of various institutions and held leading roles in higher education, science, culture and politics.

This article focuses on one aspect of his personality: his passion for collecting Romanian scientific, historical, ethnographic, and artistic objects and documents. He followed in his mother's footsteps, building on her collection, which was founded in Câmpina in 1897. In 1900, it was moved to Bucharest, where Istrati carefully added to it until his death. Using new archival documents and other published primary sources, the article presents Constantin I. Istrati's personality and his passion for collecting. It also covers the creation of the museum based on this collection by Teodor Costescu (1924), the evolution of the museum heritage and important moments in its history, in the interwar period and under a dictatorial regime. The article can be regarded as a case study of the importance of collecting and creating private collections, dealing with different sources to recreate its forgotten history, and the hazardous nature of what is conserved and transmitted from generation to generation.

Key words: *heritage, private collection, museum, Constantin I. Istrati, "Dr. C. I. Istrati" Museum, Turnu Severin.*

Introducere

Constantin I. Istrati (1850-1918) a fost o importantă personalitate a culturii românești. A fost medic, profesor de chimie la Facultatea de Științe a Universității din București, un bun organizator și conducător de instituții (membru al Academiei Române, decan al Facultății de Științe, primar al Bucureștiului și membru al diferitelor asociații profesionale din țară și străinătate), cu numeroase contribuții aduse culturii și științei românești. Se cunoaște mai puțin însă despre pasiunea sa pentru istorie și despre activitatea sa în domeniul colecționării de obiecte de patrimoniu, și cu atât mai puțin faptul că la Drobeta-Turnu Severin a existat un muzeu care i-a purtat numele pentru o scurtă perioadă de timp (1924-1955) și care a adăpostit un bogat patrimoniu.

* Doctor în istorie, cercetător științific la Muzeul Universității din București, Mihail Kogălniceanu Av. 36-46; Email: valentinmaiergh@gmail.com

În paginile următoare vom expune¹ mai multe informații despre activitatea de colecționar a lui Istrati, pentru că a fost o importantă personalitate a științei și culturii românești, care în ciuda biografiilor apărute până în prezent, necesită încă multe cercetări, pe măsura complexității și importanței personalității sale. Ne-am concentrat atenția pe prezentarea și înțelegerea colecției moștenite de la mama sa, Maria Istrati și dezvoltate pe mai departe de profesor, și asupra istoriei muzeului din Turnu Severin, care a fost înființat în anul 1924 și care i-a purtat numele, precum și asupra importanței patrimoniului adăpostit în cadrul său și a evoluției în primii ani după 1944.

1. O istorie complicată: sursele pentru cunoașterea colecționarului, colecției și muzeului Dr. Constantin I. Istrati

Pentru că astăzi o parte din colecția sa a dispărut din variate motive pe care le vom prezenta, iar ceea ce a mai rămas a fost împărțit între diferite instituții de cultură, reconstituirea și înțelegerea importanței pe care a avut-o și o are colecția lui Constantin I. Istrati este dificilă și cu multe părți din istorie încă neclare.

Principalele surse utilizate sunt documentele de arhivă de la Serviciul Județean Mehedinți al Arhivelor Naționale (SJMAN), mai precis fondurile de arhivă Muzeul „Dr. Constantin I. Istrati” Turnu Severin (număr de inventar 955, cu documente din perioada 1923-1955) și Muzeul Regiunii Porțile de Fier Drobeta-Turnu Severin (număr de inventar 954, cu documente din perioada 1873-1990).

Documente efectiv despre muzeu sunt destul de puține (chiar dacă un dosar de arhivă poartă cota 1/1923, de exemplu din fondul Muzeul „Dr. C. I. Istrati”, el cuprinde documente variate, inclusiv din alți ani, în special din anii 1950), din primul fond sunt câteva dosare care cuprind registrele de impresii ale vizitatorilor, inventarul patrimoniului muzeal și alte aspecte privitoare la muzeu precum expozițiile organizate, pregătirea fuziunii muzeului și altele. Din cel de-al doilea fond, am identificat tot câteva documente, în principal din anii 1950, pentru că în anul 1955 a avut loc fuziunea Muzeului „Porțile de Fier” cu Muzeul „Dr. Constantin I. Istrati”. De aceea, credem că este și necesară o cercetare mai detaliată pe viitor și a altor fonduri aflate în păstrare la SJMAN (și așa cum vom vedea mai departe, și în alte instituții) pentru a întregi istoria colecției și Muzeului „Dr. Constantin I. Istrati” Turnu Severin. De exemplu, Colecția de documente (număr de inventar 67, cu documente din perioada 1630-2011), Colecția de manuscrise (număr de inventar 86, cu documente din secolului al XVI până în anul 1995) și Colecția de planuri și hărți (număr de inventar 82, cu documente între anii 1580-1997) cuprind cel puțin câteva documente care au aparținut lui Constantin I. Istrati și muzeului omonim. O cercetare a lor poate returna beneficii istoriografice în problema

¹ Articolul are la bază o prezentare susținută la Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii din cadrul Academiei Române.

patrimoniului și istoriei muzeului, dar și pentru diferite alte subiecte. Istoria complicată a patrimoniului muzeal, împletită cu cea locală și națională, au determinat această situație, în care este greu de reconstituit traseul documentelor și obiectelor, mai ales acum la atâtea decenii distanță și după multiplele transformări.

O perspectivă asupra Colecției „Istrati” o aflăm din lucrarea publicată de Nicolae Chipurici și Tudor Rățoi în anul 1988 și intitulată *Colecția dr. Constantin I. Istrati: 1929-1945. Inventar arhivistic*, realizată pe baza inventarului acestei colecții, întocmit în anul 1984 și care cuprindea 2282 de dosare. Inventarul poate fi și astăzi consultat, dar documentele cuprinse în el, nu, pentru că au fost separate în colecții și fonduri, după cum am amintit. Și la momentul respectiv, ceea ce a fost inventariat, reprezenta „doar o parte din fosta colecție, grupa III, secție istorie, a fostului Muzeu Dr. C. I. Istrati Turnu Severin și o infimă parte din marea și complexa Colecție Dr. C. I. Istrati” (Chipurici, 1984).

Alte informații de folos au fost preluate din lucrările scrise de Istrati și în cele despre Istrati și patrimoniul său. Menționăm lucrările lui Constantin I. Istrati (*Câteva cuvinte relativ la cele ce am voit să fac sau am făcut pentru muzeele noastre*), Constantin Moisil (*Colecțiuni particulare de antichități în România. Colecțiunea Maria Istrati-Capșa*), Pompiliu Costescu (*Palatul Cultural din Turnu Severin*) și lucrarea *Dare de seamă 1909-1925. Societatea Culturală „Teatrul” Orașului T. – Severin*.

Articolul a fost structurat în continuare în următoarele secțiuni: una dedicată personalității lui Constantin I. Istrati, pasiunii sale pentru colecționare și Colecției Maria Istrati-Capșa, o altă parte a fost rezervată pentru Muzeul „Dr. Constantin I. Istrati” din Turnu Severin și destinului său și, în fine, o ultimă secțiune a privit patrimoniul său în cadrul Muzeului „Regiunii Porților de Fier”.

2. Constantin I. Istrati, pasiunea colecționării și istoricul colecției sale

Născut la 5 septembrie 1850, în orașul Roman, într-o familie de boieri moldoveni, Constantin I. Istrati i-a avut ca părinți pe Ionică și Maria, cea din urmă fiind fiica banului Vasile Capșa. Mama sa a exercitat o influență importantă asupra lui, atât în ceea ce privește educația, cât și pasiunile pe care le-a dezvoltat. N-a fost singura influență majoră din viața sa, pentru că în urma unei vizite a regelui Carol și a lui Carol Davila la care a asistat, Constantin Istrati a fost atât de impresionat de cel din urmă, încât a început să urmeze învățământul de medicină militară, iar ulterior a studiat la Facultatea de Medicină a Universității din București (1870). În anul 1871 Istrati s-a înscris și la Facultatea de Științe de la aceeași universitate (Jianu & Vasiliu, 1964: 22, 23), iar un an mai târziu a fost numit asistent în laboratorul de chimie aflat pe atunci sub conducerea lui Alfred Bernath.

Pasiunea pentru medicină și științe a fost continuată și în anii următori, când alte calități ale lui Constantin Istrati au ieșit treptat la lumină (*Dare de seamă* 1926, 1926: 11-18). În plan publicistic, lucrările scrise de Istrati ne arată

cu adevărat ce anvergură impresionantă avea personalitatea sa, prin diversitatea subiectelor și a preocupărilor și prin viziunea sa în calitate de creator de instituții și dezvoltator al științelor, cu merite și la nivel internațional. Prin toate acestea, putem înțelege că activitatea de colecționar se susținea pe cunoștințele vaste pe care le-a dobândit și etalat și prin preocuparea față de istoria și patrimoniul cultural național, este drept, insuflate de tânăr de către mama sa, totuși într-un cadru familial potent financiar.

De-a lungul timpului, personalitatea lui Constantin Istrati a fost evocată în mai multe lucrări, în care a fost subliniată pasiunea sa pentru colecționarea de obiecte din trecutul național, din patrimoniul științific și tehnic, din arta plastică și sacră. Constantin Kirițescu a arătat că Istrati „a realizat, cu mari jertfe personale, dar cu o egală pasiune, o foarte bogată colecție de antichități” (Kirițescu, 1938: 19), iar I. Jianu și G. Vasiliu au scris și ei despre pasiunea sa pentru colecționarea de obiecte „pe care savantul le agonisise cu multă trudă și jertfe de-a lungul vieții” (Jianu & Vasiliu, 1964: 146, 212). Tot în acest sens, s-a mai scris despre Istrati că „era pătimăș în adunarea pieselor vechi și rare, și de multe ori făcea jertfe grele pentru a obține de la diferiți negustori de antichități câte o carte veche românească, un tablou, o armă, o scrisoare sau un obiect care a fost în posesia unuia din marii români intrați în istorie” (Dare de seamă 1926, 1926: 17).

Pasiunea pentru istorie și colecționare a moștenit-o de la mama sa, Maria Istrati, născută Capșa (Jianu & Vasiliu, 1964: 12), despre care se știe că în jurul anului 1848 a început să colecționeze primele documente și obiecte (Istrati, 1908: 20). Constantin I. Istrati împreună cu mama sa au pus bazele Colecției Maria Istrati-Capșa la 21 august 1897, la Câmpina și au deschis-o către propria familie. Istrati mărturisește că pe baza colecțiilor de la familiile Istrati, Capșa, Lupașcu și Soroceanu s-a deschis „Colecțiunea Maria Istrati-Capșa”, că astfel „am putut deschide în mod solemn față de familia mea, colecțiunea Maria Istrati-Capșa la 1897 în Câmpina” și că „voiam chiar a construi o sală mai mare, unde și publicul să fi putut veni o dată pe săptămână” (Istrati, 1908: 20, 50). Afirmările ne arată că nu a fost o colecție deschisă publicului, ci o primă formă articulată a unei colecții private. De aceea, din lipsa altor documente, nu putem extinde realizarea lui Istrati la a scrie că respectiva colecție a fost expusă public și deci nu împărtășim punctul de vedere exprimat peste decenii (Chipurici & Rățoi, 1988: 6).

Între anii 1900 și 1906 colecția a fost mutată treptat din Câmpina în București, la Institutul de Chimie (într-o hală din curte) și în câteva camere din locuința lui Istrati (Casa Lurtz), ambele aflate pe Cheiul Dâmboviței, mai precis pe Splaiul General Magheru nr. 2. La acel moment, Institutul de Chimie (cuprindea chimia organică, anorganică și agricolă) se afla în structura organizatorică a Facultății de Științe a Universității din București, iar aici Constantin Istrati era profesor de chimie.

Părți din colecție au fost expuse publicului cu mai multe ocazii: în anul 1900 în timpul Congresului Învățătorilor și Instituturilor din România, ce a avut loc la Palatul Universității din București în cadrul unei mici expoziții de cărți și lucrări didactice („Personal am adus și expus tot ce aveam în această privință în colecțiunea Maria Istrati-Capșa”) (Istrati, 1908: 21, 29), trei ani mai târziu la Congresul Asociației pentru Înaintarea și Răspândirea Științelor („Atunci am organizat expoziția de pe cheiul Dâmboviței (Splaiul General Magheru) în care am căutat să întrunesc tot ce s-a făcut până la acea dată în școlile și institutele noastre de cultură pe terenul cercetării pure și în ele sau în industrie, pe terenul aplicațiilor științei”; tot atunci a propus regelui Carol I, care a venit să viziteze expoziția, realizarea unei expoziții generale la 10 mai 1906) (Istrati, 1908: 21, 22) și începând cu 6 iunie 1906 la Expoziția Generală a României, mai precis în Palatul Artelor, alături de alte colecții (Buțureanu, N. D. Spineanu, Ipătescu) (Chipurici & Rățoi, 1988: 6), Constantin Istrati fiind organizatorul principal, prin funcția exercitată de comisar general al expoziției.

O lucrare esențială pentru a înțelege ce a vrut să realizeze Constantin I. Istrati prin activitatea sa de colecționar și munca desfășurată în organizarea Expoziției Generale Române (1906) este cea pe care a scris-o în anul 1908 (Istrati, 1908). Lucrarea a fost scrisă pentru publicul larg, dar și pentru proprii detractori, probabil nu puțini la număr, pe măsura realizărilor sale.

În lucrarea menționată au fost reproduse pasaje din circularele pe care le-a redactat Istrati cu ocazia Expoziției Generale Române în care se poate descoperi cum a tratat cultura și istoria națională, dar și gândirea sa în privința reprezentărilor muzeale necesare pentru acestea („preocuparea mea hotărâtă de a cinsti trecutul și de a scăpa ce se mai află, de uitare și distrugere”; „am sfătuit pe toți, chiar pe cei cu mijloace restrânse ca mine, să strângă, să adune, ca, astfel să nu se piardă, nimic din patrimoniul neamului nostru”) (Istrati, 1908: 7, 11, 14, 20, 23, 25-28, 45, 48, 50, 51, 57-60; <https://www.ideiurbane.ro/pavilioanele-expozitiei-generale-romane-din-1906-plan/>), sau despre alte pericole care pândeau atunci patrimoniul național („Toți colecționarii din lume, până în America, au cumpărat obiecte din țara noastră dela anumite case sau persoane, care din Oltenia și Dorohoi și până în Dobrogea, cu deosebire, fac un comerț întins având agenți în toate satele. Muzee mari și vechi, muzee mici și noi, cunosc pe acești samsari dela noi, astfel că de la British Museum din Londra și până la Petersburg și Moscova și de la Kiev până la Pesta și Sofia, toate acestea, anual pompează din țara noastră obiecte scumpe pentru trecutul nostru și cu care nu o să ne mai întâlnim”) (Istrati, 1908: 27).

Dintr-o lucrare a lui Const. Moisil descoperim pentru prima dată cum era structurată Colecția Maria Istrati-Capșa, dar și mult mai multe detalii (Moisil, 1911) decât din lucrarea semnată de Istrati, e drept, parțial cu alt scop. Astfel, Colecția Maria Istrati-Capșa era împărțită în trei grupe de obiecte: Antichități preistorice, Antichități greco-romane și Antichități românești.

În grupa Antichităților preistorice erau încadrate bunuri de patrimoniu (arme, unelte, obiecte de podoabă și de cult, produse ceramice) din 13 județe și 45

de localități, cuprinzând „unele exemplare de antichități preistorice, cum nu se găsesc în nici o altă colecțiune publică sau particulară din țară” (Moisil, 1911: 135).

În continuare, în grupa Antichități greco-romane puteam întâlni obiecte din peste 11 localități, care puteau rivaliza cu cele din Muzeul de Antichități din București. Cele mai multe obiecte proveneau din castrul roman de la Reșca (Romula). Erau multe ornamente arhitectonice, cărămizi cu diferite semne imprimate pe ele, statuete din marmură și figurine de bronz, monumente funerare, fiole de sticlă irizată, monede, pietre prețioase (Moisil, 1911: 138-141).

În fine, din rândul obiectelor de Antichități românești amintim diferite arme medievale și moderne, de uz practic sau ceremonial, unelte vechi, obiecte uzuale și de podoabă, obiecte de artă populară, obiecte de artă bisericească și profană, monede, peceti, stampe, acuarele, tablouri și cărți vechi, vederi din țară și costume istorice, hărți, documente și manuscrise (apreciate la peste o mie de bucăți), inclusiv de la diferite personalități.

Colecția lui Istrati avea o importanță semnificativă și a avut parte de atenția cuvenită încă de la începutul secolului XX, Moisil fiind la acea vreme un reputat istoric. De asemenea, el preciza că unul din scopurile sale prin prezentarea Colecției Maria Istrati-Capșa din anul 1911 (însoțită de multe detalii inedite) a fost de a arăta serviciul pe care colecțiile private îl aduc culturii naționale, pentru că altfel sunt multe și prețioase obiectele care „scapă colecțiunilor publice” și implicit faptul că Istrati îndeplinește astfel „o mare operă națională” (Moisil, 1911: 145). Rândurile scrise lăsate de Moisil pot servi și astăzi drept învățătură.

Putem reconstitui și alte părți din patrimoniul Colecției Maria Istrati-Capșa, prin apelul la documente aflate în păstrarea SJMAN, pentru că o parte din patrimoniul fostului Muzeu „Dr. Constantin I. Istrati” a ajuns și aici, păstrând vechile mențiuni la colecție (SJMAN-MRPF, 1/1876).

În anii următori colecția sa a fost îmbogățită cu noi piese. Din păcate, în timpul Primului Război Mondial, cele strânse cu mîgală de Istrati au avut de suferit („O mare parte din obiectele de valoare, au fost furate de către trupele de ocupație din București, iar o altă parte fiind expusă ploilor, au fost în bună parte deteriorate”) (Dare de seamă 1909-1925, 1926: 32) sau au fost furate („multe din obiectele prețioase au fost jefuite de un german, D. Liebner, și duse în Germania”) (Dare de seamă 1926, 1926: 17), mai ales că profesorul a plecat în străinătate pentru a susține cauza României în plan internațional.

După moartea sa petrecută în anul 1918, colecția sa a fost depozitată într-o baracă din curtea Institutului de Chimie. Nu cunoaștem informații exacte despre condițiile de păstrare. Dată fiind tipologia variată a patrimoniului și situația grea a țării și a Universității din București la acel moment, este de presupus că o parte din patrimoniu a fost afectat cel puțin de condițiile improprii de păstrare, contrar valorilor de patrimoniu reprezentate de colecție și în detrimentul memoriei profesorului Constantin I. Istrati.

3. Muzeul „Dr. Constantin I. Istrati” din Turnu Severin și destinul său

Situația nefastă pentru colecție avea să continue și în anii următori. În anul 1921, colecția a fost cumpărată de la moștenitori de către Ministerul Cultelor și Artelor, care a încercat să ofere spre administrare totalitatea bunurilor către Fundația Culturală „Principele Carol”, Academia Română și Muzeul Național de Antichități, toate aflate în București. Instituțiile amintite au renunțat însă rând pe rând la preluarea colecției profesorului. Astfel, Fundația Culturală „Principele Carol” a aflat de inițiativa lui Teodor Costescu și că el avea spațiul necesar instalării colecției și astfel a renunțat, Muzeul Național de Antichități prin Vasile Pârvan, a fost bucuros că o colecție valoroasă nu se pierdea, pentru că altfel instituția pe care o reprezenta nu avea spațiu, iar Academia Română nu era interesată decât de o parte din obiecte (Dare de seamă 1909-1925, 1926: 31; SJMAN-MDCII, 1/1923: 320, 320v). Și cum anii treceau și situația patrimoniului nu s-a îmbunătățit, era din ce în ce mai presantă găsirea unui nou cămin adecvat pentru colecție.

Între timp, o persoană a devenit interesată de soarta colecției lui Constantin I. Istrati, și anume cel amintit deja, Teodor Costescu. Putem înțelege aceste fapt pentru că el era absolvent al Secției fizică-chimie a Facultății de Științe a Universității din București și l-a avut ca profesor și Istrati, căruia îi păstra o recunoștință importantă și după absolvire. Mai mult decât atât, admirația a devenit reciprocă (Sergescu, 1940: 7, 8; Dare de seamă 1926, 1926: 18, 19; Bodiu, 1904). De altfel, TCostescu a fost o personalitate importantă locală: profesor, politician (deputat, senator, prefect), om de cultură, pedagog, ctitor de instituții și membru de onoare al Academiei Române. Tot el a condus în calitate de director Liceul „Traian” din Turnu Severin (1891-1901), a fost președinte al Societății Culturale „Teatrul” din Turnu Severin (1922-1925) și a susținut ridicarea Palatului Culturii în aceeași localitate alături de mai mulți colegi. Astfel, ideea realizării unui astfel de palat la Turnu Severin a fost luată la 3 noiembrie 1909, de către un grup de 18 profesori de la Liceul „Traian”, printre care și Costescu. În anul 1913 a început efectiv construirea palatului sub coordonarea arhitectului Grigore Cerchez, iar la 15 octombrie 1924 a fost pusă la dispoziție prima sală a palatului, pentru ca la 30 noiembrie în același an să fie inaugurat palatul în totalitate (Dare de seamă 1909-1925, 1926: 4, 7, 28, 46; Costescu, 1933: 727; Buciucmeanu, 1996: 24; <https://palatulculturiiaseverin.ro/about-us/#castelul-artelor>; <https://adevarul.ro/stiri-locale/turnu-severin/cu-ce-sacrificii-s-a-ridicat-palatul-cultural-din-1619846.html>).

În calitate de președinte al Societății Culturale „Teatrul”, Teodor Costescu a solicitat Ministerului Cultelor și Artelor să primească în Palatul Culturii din Turnu Severin colecția lui Istrati, pentru că patrimoniul se afla „într-o baracă rău acoperită din curtea Laboratorului de Chimie organică după cheiul Dâmboviței”.

La momentul respectiv, Palatul Culturii din Turnu Severin era încă în construcție, dar se plănuia ca el să adăpostească și alte instituții culturale ale localității, deci era o gazdă onorantă pentru colecția lui Istrati. Cererea a fost

aprobată la 16 martie 1923, după ce a fost obținut consimțământul din partea celor trei instituții menționate și neinteresate de colecție (Dare de seamă 1909-1925, 1926 31; Chipurici & Rățoi, 1988: 6), și mai ales după ce Ministerul Cultelor și Artelor, cel care a achiziționat colecția Istrati în 1921, a adus la cunoștința lui Teodor Costescu decizia favorabilă din partea ministerului, având în vedere și intervenția similară a soției lui Istrati, Aglae (SJMAN-MDCII, 1/1923: 314, 314v, 316).

Transportul de la București la Turnu Severin s-a realizat în cinci vagoane de tren, iar predarea colecției către Teodor Costescu a fost realizată de Eugen Marini, sub-director general în Ministerul Cultelor și Artelor (SJMAN-MDCII, 1/1923: 308, 312). Transportul a cauzat probleme atât bunurilor culturale, cât și mobilierului în care era expus/depozitat: „În colecția astfel aranjată de noi, l-am pus [fragment din colțul de jos din stânga al unui relief mithraic de marmură albă] totuși la obiectele de proveniență necunoscută (Dulap 19 ob. 14) care din nenorocire sunt foarte multe, din cauza părăsirii în care a fost aruncată această în urma morții Domnului Istrati și a puținei atenții din partea celor ce au împachetat-o pentru a o aduce la Turnu Severin” (Tudor, 1933: 15; Dare de seamă 1909-1925, 1926: 32, 41).

Prin urmare, ce a mai rămas din colecție (în afara celor menționate, Academia Română a păstrat Colecția „Vasile Alecsandri” și zece volume de cărți) (Dare de seamă 1909-1925, 1926: 31) a fost preluat după întocmirea unui inventar, iar elemente ale colecției (cel mai probabil o parte din colecție, restul fiind păstrat într-un depozit sau mai multe) au fost „aranjate în grabă” în Palatul Cultural din Turnu Severin, muzeul fiind inaugurat la 30 noiembrie 1924 (nu am identificat actul), „la etaj, în aripa dinspre Parcul Rozelor” (Chipurici, 1984: 2).

Muzeul cuprindea o secție de arheologie, colecție de arme, măsuri, o secție de mineralogie, obiecte de industrie casnică, o secție de obiecte bisericești, precum și o colecție de obiecte moderne (scrisori, manuscrise, haine, mobilă, fotografii, tablouri, cărți, acte, decorațiuni și pergamente vechi, monede și bancnote) (Dare de seamă 1909-1925, 1926: 32, 33). Componenta muzeului a fost menționată în anii următori în inventare arhivistice. Există diferențe între bunurile enumerate în variantele din 1984 și 1988 (Chipurici, 1984: 2, 3; Chipurici & Rățoi, 1988: 7, 8). În primii ani de funcționare a muzeului în Turnu Severin, s-a păstrat așa cum era colecția în forma ei inițială, în aranjarea lui Istrati (Dare de seamă 1909-1925, 1926: 32).

Patrimoniul muzeal a fost îmbogățit în anii următori. Una dintre primele donații consistente a fost cea a lui I. G. Bibicescu, care a condus Banca Națională a României (1914-1921) și care a acumulat un capital important pe care l-a investit și în plan cultural, inclusiv o frumoasă colecție de monede și bancnote, beneficii de care s-a bucurat prin donații și muzeul (Ioan G. Bibicescu. *Viața și opera*, 2005; Bibicescu, 1921).

Nu știm însă foarte multe despre funcționarea efectivă a muzeului. Aflăm însă că în anul 1926 el a fost deschis în perioada 1 mai-1 noiembrie 1926, în fiecare duminică și zi de sărbătoare, între orele 10-12, deci un timp foarte scurt, în care totuși 3500 de persoane l-au vizitat (Dare de seamă 1926, 1926: 10).

Ulterior, la 1 mai 1932, muzeul a fost reorganizat pe același amplasament, fiind deschis publicului între lunile aprilie-octombrie (Costescu, 1933: 738). A fost publicat un catalog sumar cu întreaga componență a colecției pe tipicul noii organizări (Chipurici, 1984: 3) și desigur că în perioada interbelică au fost introduse în patrimoniu și noi obiecte de la C. Dimitrescu-Iași, Constantin Lăcrișanu, Alexandru Bărcăcilă și alții (Chipurici & Rățoi, 1988: 8; Costescu, 1933: 738). Grație activității lui Dumitru Tudor (profesor în învățământul secundar și universitar și șef de lucrări la Muzeul Național de Antichități) și Pompiliu Costescu (nepotul lui Teodor Costescu și director al Palatului Cultural din Turnu Severin), Muzeul „Dr. C. I. Istrati” a fost reorganizat în cinci grupe, iar fiecare grupă de obiecte/patrimoniu era formată din mai multe secții: Grupa I Științifică (secții de geologie, mineralogie, paleontologie), Grupa a II-a Artistică (sculptură, pictură, caricaturi, desen), Grupa a III-a Preistorie, Arheologie Clasică și Istorie (preistorie, arheologie clasică, istorie, fotografică, numismatică) (Costescu, 1933: 740; Chipurici & Rățoi, 1988: 8), Grupa a IV-a Etnografică (podoage, obiecte de artă, industrie casnică, ouă încondeiate (Constantin I. Istrati a avut o atenție specială pentru ouăle încondeiate, achiziționând mai multe din diferite părți ale țării), ceramică, unități de măsură, unelte agricole) și Grupa a V-a Bisericească (obiecte de cult, fotografică) (Costescu, 1933: 739; Chipurici, 1984: 3; Chipurici & Rățoi, 1988: 8). Să observăm că noua organizare așeza ca primă importanță patrimoniul științific, deși este drept că marea parte a patrimoniului era alcătuită din Grupa a III-a Preistorie, Arheologie Clasică și Istorie.

Dintr-un articol publicat în anul 1933 în revista „Boabe de grâu”, descoperim mai multe informații și imagini cu exponatele Muzeului, după reorganizare. Este important că avem și fotografii de detaliu cu multe dintre obiecte, dar și asupra vitrinelor și fotografii de perspectivă cu diferite săli, care pot completa descrierile patrimoniului într-un mod fericit și care sporesc înțelegerea noastră asupra evoluției patrimoniului (mai ales că au fost atrase donații noi, precum colecția avocatului Marius Vorvoreanu) (Costescu, 1933: 743; SJMAN-MRPF, 1/1876).

4. Patrimoniul Muzeului „Dr. Constantin I. Istrati” în cadrul Muzeului „Regiunii Porțile de Fier”

Al Doilea Război Mondial a afectat și el în mod nefast patrimoniul cultural național, inclusiv pe cel din Turnu Severin. Dintr-un proces-verbal din 12 iulie 1951 aflăm că Muzeului „Dr. Constantin I. Istrati” avea un inventar compus din 6 volume și 176 de file. Nu exista un inventar de la înființarea

muzeului sau care să fi fost actualizat astfel încât să cuprindă o situație a lipsurilor înregistrate din cauza dispersărilor la 30 km distanță de oraș din cauza bombardamentelor aeriene (obiectele au stat închise în lăzi). De asemenea, nu exista nici o evidență care să ia în seamă furturile și distrugerile de obiecte petrecute la o dată necunoscută, probabil în anii 1946-1947, după ce obiectele au fost readuse în oraș, cu muzeul intrat într-o stare de conservare (fără personal, închis și sigilat) (SJMAN-MDCII, 1/1923: 3, 215).

Este aproape sigur că a urmat o perioadă dificilă după război în plan cultural și al siguranței patrimoniului, iar după instaurarea regimului comunist, reorganizările structurale au afectat o dată în plus colecția Istrati.

În inventarul arhivistic se scrie că în luna aprilie a anului 1949 Muzeul „Dr. C. I. Istrati” a fost desființat, colecțiile sale fiind preluate de Comitetul Provizoriu al județului Mehedinți, iar în 1950 de către Comitetul Provizoriu al orașului Turnu Severin (cu inventarierea doar a bunurilor arheologice și numismatice) (Chipurici, 1984: 1; Chipurici & Rățoi, 1988: 5, 8). De asemenea, tot în inventar se scrie că în anii 1950 și 1951, Comitetul Provizoriu al orașului Turnu Severin și Sfatul Popular al raionului Turnu Severin au finalizat birocratic fuziunea între cele două muzee din Turnu Severin (Chipurici & Rățoi, 1988: 8). A fost încheiat și un proces-verbal între Primăria orașului Turnu Severin și Muzeul „Porțile de Fier” din Turnu Severin, prin care cel din urmă prelua o parte din bunurile muzeului desființat (Chipurici, 1984: 4). Restul lor (documente, manuscrise, planuri, hărți, cărți, fotografii) aflăm că au fost preluate de Biblioteca „I. G. Bibicescu”, Liceul „Traian” și de persoane fizice doar în parte identificate (D. Brehui, Emanoil Lega, Achim Costea, George Săvescu). Identificarea fie și parțială a acestor persoane, precum și recuperarea unor bunuri, se pare că a fost realizată probabil în anii 1950, dar și în anii 1971-1981 (Chipurici, 1984: 4, 6; Chipurici & Rățoi, 1988: 8). Fuziunea a avut loc doar la nivel administrativ/organizatoric, Muzeul „Dr. Constantin I. Istrati” subordonându-i-se Muzeului „Porțile de Fier”, pentru că altfel, în peisajul cultural severinean, au rămas două localuri și două muzee, fiecare cu propriul lor patrimoniu.

Informațiile acestea sunt însă puțin diferite, față de documentele propriu-zise de la SJMAN. Documentele ne clarifică situația aceasta, ce-i drept, complicată din anii 1950. În primul rând, Muzeul „Porțile de Fier” (cu această denumire la acea vreme) și Muzeul „Dr. Constantin I. Istrati” au fost redeschise în a doua jumătate a anului 1951 (SJMAN-MRPF, 1/1953: 36), mai precis duminică, 19 august 1951. La momentul respectiv, Muzeul „Dr. Constantin I. Istrati” funcționa în localul Teatrului Comunal, chiar deasupra sălii „I. C. Frimu”, în aripa de vest (SJMAN-MDCII, 1/1923: 47), și aflăm că redeschiderea s-a realizat în prezența a 100 de persoane. Avem șansa să identificăm ce obiecte de artă plastică și decorativă existau în muzeu și că instituția număra doar trei salariați (un director, Pompiliu Costescu, o asistentă, Caliopi Spătărel și un îngrijitor, Dumitru Mezinca) (SJMAN-MDCII, 1/1923: 51, 83, 97, 101). Pompiliu

Costescu, licențiat în Drept și diplomat al Conservatorului de Artă Dramatică a condus muzeul de la 1 decembrie 1928 până la 1 august 1949 (SJMAN-MDCII, 1/1923: 102).

Din diferite rapoarte de activitate putem să aflăm cum, încet-încet, muzeul a fost populat cu diferite exponate proprii noilor vremuri pe care instituția le traversa în anii 1950: picturi și busturi cu Lenin și Stalin, dar și lozinci propagandistice urmau să aibă locurile lor speciale în muzeu (SJMAN-MDCII, 2/1923: 91-94). Localul muzeului a adăpostit inclusiv expoziții cu tematică propagandistică comunistă (SJMAN-MDCII, 1/1923: 3, 168). Sunt și alte activități ale muzeului care pot fi reconstituite pe baza surselor de arhivă, inclusiv cele de profesionalizare a personalului (SJMAN-MRPF, 1/1944: 146-152; SJMAN-MRPF, 1/1953: 37; SJMAN-MDCII, 1/1923: 11, 155, 169). Toate trebuie înțelese și în contextul epocii, cu limitările corespunzătoare. De exemplu, muzeele erau considerate ca „factori activi ai luptei împotriva misticismului și obscurantismului, împotriva ideologiei burgheze” (SJMAN-MRPF, 1/1951: 39); muzeele ca „adevărate instrumente ale Partidului și Guvernului, contribuind în mod efectiv la marile acțiuni pentru pace, democrație și construirea socialismului în RPR” (SJMAN-MDCII, 1/1923: 34).

Apoi, în urma unei consfătuiri cu lucrători științifici ai muzeelor din Regiunea Craiova (Turnu Severin s-a aflat în cadrul acestei regiuni între anii 1952-1960), care a avut loc în iulie 1955 la Caracal (SJMAN-MRPF, 2/1955: 25), s-a hotărât că Muzeul Regional „Porțile de Fier” și Muzeul Orășenesc „Dr. Constantin I. Istrati” să se reorganizeze și să se contopească într-un singur muzeu, și un singur stat de salarizare (SJMAN-MRPF, 2/1955: 7), fapt care s-a realizat la 1 octombrie 1955 (SJMAN-MRPF, 1/1953: 36). S-a stabilit și că va avea un local unic, dar această hotărâre nu s-a materializat atunci. Evident, acest fapt a ridicat mai multe probleme pentru patrimoniu, inclusiv de inventar, pentru că din documentele identificate, am putut constata că Muzeul Regional „Porțile de Fier” avea la acel moment 25000 piese și Muzeul Orășenesc „Dr. Constantin I. Istrati” alte 15000 (SJMAN-MDCII, 2/1923: 121). Evoluția patrimonială a Muzeului „Dr. Constantin I. Istrati” poate fi surprinsă cu documente de arhivă pentru anii 1951-1954 (SJMAN-MDCII, 2/1923: 223-254) și doar în parte pentru anii imediat următori.

Situația a fost grea pentru Muzeul „Porțile de Fier” care a preluat patrimoniul și problemele celui alt muzeu: insuficiența personalului (mai puțin de jumătate din necesar) (SJMAN-MRPF, 1/1953: 38), bugetul „exagerat de mic”, lipsa unui local care să unească spațial cele două instituții (secții) și alte probleme erau la ordinea zilei în anii 1950 (lipsa căldurii, amânarea reparațiilor la clădire, necesitatea restaurării unor obiecte). Cu spații impropii expunerii și depozitării, alte probleme ivite cauzau efecte și mai nefaste, precum furtunile și accidente (SJMAN-MRPF, 1/1944: 8; SJMAN-MRPF, 1/1951: 11, 142; SJMAN-MDCII, 1/1923: 66, 112, 113, 224).

Problemele la muzeu era destul de presante pentru că patrimoniul muzeal se tot îmbunătățea, prin donații sau descoperiri arheologice care trebuiau preluate într-un cadru adecvat valorii lor, or munca de inventariere a fost derulată cu multe carențe („istorice”, care au afectat înainte și situația Colecției Maria Istrati-Capșa). Un exemplu de donație este cea din 20 ianuarie 1952, când Marin Bigligiu dona muzeului mai multe tablouri, icoane, săbii cu teacă, perdea brodată, cămăși, ilic negru, șal turcesc și alte obiecte (SJMAN-MDCII, 1/1923: 110, 111, 115), iar în ceea ce privește problemele în gestionarea bunurilor culturale ne oprim asupra imposibilității de a conserva și expune în mod adecvat mai multe tablouri din patrimoniul muzeului, situație deplânsă inclusiv de academicianul G. Oprescu, din partea Institutului de Artă al Academiei Române (SJMAN-MRPF, 1/1962: 145).

În anul 1951 erau în total 10970 de obiecte în colecția istorică, din care 6137 erau expuse și restul depozitate, 1886 de obiecte în colecția etnografică, 580 în cea științifică. Programul de vizitare era fixat astfel: luni era închis, în rest era deschis între orele 9:00-13:00, iar marți, vineri și duminică, era deschis între orele 17:00-19:00 (SJMAN-MDCII, 1/1923: 68, 74, 75).

În anul 1954 într-un muzeu mic precum „Dr. Constantin I. Istrati” lucrau 2 persoane (un director, Caliopei Spătărel, fost asistent la muzeu și un îngrijitor). Patrimoniul în acel an era compus din 13918 obiecte, din care 13182 aparțineau colecției istorice, 583 științifice și 153 erau de artă plastică, 2379 fiind expuse în vitrine, iar restul erau depozitate. Muzeul aflat în continuare în Teatrul Comunal (Palatul Culturii) cuprindea 7 încăperi: un hol, 2 săli de expoziție, un birou și 3 încăperi pentru depozit. Programul muzeului a fost schimbat, el fiind deschis doar 3 zile pe săptămână (joi, sâmbătă și duminică), în rest personalul lucrând la Sfatul Popular Orășenesc (SJMAN-MDCII, 1/1923: 231-236).

În anul 1955 se spera că prin unificarea celor două muzee să poată fi îndeplinite toate cele propuse, precum aranjarea completă a muzeului, efectuarea reparațiilor, alte lucrări administrative și de organizare (inclusiv inventariere), primirea unui număr mai mare de vizitatori. În perioadele 29 august 1926-4 martie 1944 și 19 august 1951-9 octombrie 1951 putem chiar identifica vizitatorii muzeului (majoritatea fiind elevi), din însemnările efectuate (SJMAN-MDCII, 1/1955; SJMAN-MDCII, 1/1923).

Ulterior, patrimoniul muzeal a suferit mai multe modificări și este și mai dificil de urmărit evoluția sa (de exemplu, au fost transferate Muzeului „Unirii” din Iași obiecte aparținând lui Alexandru Ioan Cuza, după o cerere adresată la începutul anului anterior sau au fost cedate bunuri culturale folosite pentru a crea alte muzee în țară (Muzeul „Tudor Vladimirescu” din Cerneți) (SJMAN-MRPF, 1/1944: 2, 3, 36; SJMAN-MRPF, 1/1951: 35-37; SJMAN-MRPF, 1/1953: 99).

În anul 1959, secția de științe naturale s-a mutat din clădirea Liceului de fete nr. 3 (strada Independenței nr. 2A, localul Muzeului Raional Porțile de Fier) în clădirea Teatrului (Bulevardul Republicii nr. 40, localul Muzeului „Dr.

Constantin I. Istrati”), realizând practic o rocadă cu fostul muzeu. În plus, aflăm că Muzeul „Dr. Constantin I. Istrati” mai avea cel puțin 14 vitrine (SJMAN-MRPF, 1/1951: 79, 130), care erau transportate cu acest prilej, prin integrarea patrimoniului său având loc mai multe transformări.

Părți ale patrimoniul puteau ridica și probleme specifice, precum colecția de arme de la Muzeul „Porților de Fier”, constituită și din celălalt patrimoniu, și care în ciuda valorii istorice, într-un regim comunist puteau avea și alte valențe, drept pentru care s-a dispus un control în consecință asupra lor și a celui responsabil de ele. Și spațiile de depozitare ridicau probleme lor (SJMAN-MRPF, 1/1951: 350; SJMAN-MRPF, 2/1955: 32; SJMAN-MRPF, 1/1962: 268, 272; SJMAN-MDCII, 1/1923: 155, 217).

Muzeul „Regiunii Porților de Fier” din Turnu Severin a intrat într-o reorganizare amplă în anii următori. Expoziția permanentă avea să fie inaugurată abia în anul 1971, urmată în anul 1982 de expoziția de artă populară. Pentru a realiza aceste părți din muzeu, patrimoniul muzeului integrat a fost rearanjat și distribuit în consecință (Chipurici & Rățoi, 1988: 9). În acest context, patrimoniul a fost afectat prin pierdere fizică, degradare, pierderea cheilor de descifrare a elementelor colecției, mai ales dat fiind volumul mare de exponate, diversitatea lor și dificultatea identificării și înțelegerii unora dintre obiecte și/sau documente.

Un prim inventar pentru documentele scrise integrate în Muzeul „Regiunii Porților de Fier” (la acel moment muzeu raional) a fost întocmit în anul 1959 (nr. 6313) în baza Decretului nr. 353/26 iulie 1957 privind înființarea Fondului arhivistic de stat (https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?id=1430) și cuprindea sumar câteva date, fără însă o ordonare cronologică (Chipurici 1984: 4). Pe baza Decretului nr. 472 din 20 decembrie 1971 (articolul 23), Filiala Mehedinți a Arhivelor Statului a solicitat și primit de la Muzeul „Regiunii Porților de Fier” la 6 iunie 1978 „o listă inventar sumară și plină de greșeli” și „o parte din documentele arhivistice ale fostei colecții Dr. C. I. Istrati” (1676 de documente). Restul de 33 de documente nu au putut fi găsite sau erau înregistrate de două ori, iar alte 1872 au fost păstrate de muzeu (Chipurici & Rățoi, 1988: 9). De aceea, la SJMAN există o parte din fosta colecție: documente din grupa II, secția istorie a fostului Muzeu „Dr. Constantin I. Istrati” din Turnu Severin și o mică parte din restul patrimoniului.

În urma lucrărilor arhivistice realizate (inclusiv restaurarea a 109 documente, dintre cele care au mai putut fi salvate) au fost contabilizate 2230 fișe de document și de poziții înregistrate în inventar referitoare la documente emise între anii 1429-1945, și un inventar de 485 de file dactilografiate pe o singură pagină, inventar întocmit de Nicolae Chipurici la 8 noiembrie 1984. În lucrarea din 1988, se regăsesc 2187 de rezumate ale documentelor din care sunt la SJMAN și alte 167 de documente la Muzeul Regiunii Porțile de Fier (Chipurici & Rățoi, 1988: 6, 9, 11, 443, 451). Documentele variate ca tipologie au fost organizate în 26 de pachete, 144 manuscrise și tipărituri și 24 de cărți și

periodice (o parte din aceste documente au fost publicate în volumele DIR și DRH). Inventarul întocmit în anul 1984 a fost publicat sub numărul 13, Colecția „Dr. Constantin I. Istrati 1429-1945” la București în anul 1988, fiind întocmit de data aceasta de Nicolae Chipurici și Tudor Rățoi, după ce lucrarea a fost avizată de Comisia Științifică pentru probleme arhivistice în ședința din 30 octombrie 1987 (Chipurici & Rățoi, 1988).

În ultimii ani, nu mai sunt multe informații despre Colecția „Dr. Constantin I. Istrati”, dar ea continuă să fie amintită sporadic cu rol de popularizare și mai ales continuă să suscite atenția cercetătorilor, îndeosebi a arheologilor (Neagoe, 2015; Bosoancă 2017). De exemplu, dintr-un articol cu subiect de arheologie care folosea obiecte din fostul Muzeu „Dr. Constantin I. Istrati”, că în „arhiva Muzeului Regiunii Porților de Fier este păstrat un registru (nr. 479 din 16.06.1994) în care se regăsesc informații despre piesele preluate din patrimoniul Muzeului Dr. C. I. Istrati-Capșa în perioada 1950-1951”. Aflăm și că în perioada 1970-1989, directorul muzeului, Mișu Davidescu, solicita muzeografilor să distrugă sistematic documentația elaborată de C. I. Istrati pentru fiecare piesă (Neagoe, 2009: 20). Distrugerea umană intenționată face acum aproape imposibilă reconstituirea vechii colecții, pentru că se suprapune peste alți factori negativi la care a fost expus anterior patrimoniul său și din păcate, momentan, nici nu avem alte surse de folos (<https://muzeuldrobeta.turnuseverin.ro/prezentare-muzeul-regiunii-portilor-de-fier/>).

Astăzi, Muzeul „Regiunii Porților de Fier” se mândrește cu documentele și obiectele aparținând fostului Muzeu „Dr. Constantin I. Istrati” și i-a rezervat un loc aparte în expoziția permanentă, care surprinde în mod plăcut pe vizitator.

5. Concluzii

Printr-o cercetare susținută a documentele de arhivă și coroborată cu alte lucrări de literatură secundară am reușit să reconstituim un aspect important din biografia lui Constantin I. Istrati, și anume pasiunea sa pentru colecționarea de obiecte și documente privind istoria națională și a științei, precum și a obiectelor cu valoarea etnografică și artistică reprezentative pentru poporul român. De asemenea, au fost reconstituite detalii importante despre Colecția Maria Istrati-Capșa și istoria Muzeului „Dr. Constantin I. Istrati”, care a funcționat între 1924-1955. Am putut înțelege și care a fost evoluția sa în perioada interbelică, contribuțiile lui Teodor Costescu și Dumitru Tudor, dar și istoria din primii ani postbelici, detalii inedite și nu întotdeauna ușor de reconstituit. Au fost puse laolaltă pentru prima dată mai multe informații împrăștiate în diferite surse și lucrări, unele căzute pe nedrept în uitare. Cele prezentate pot aduce un spor de cunoaștere privind corpul profesoral al Universității din București, dar și pentru istoria elitelor, a muzeelor și culturii românești, și bineînțeles pentru istoria locală (pentru Drobeta-Turnu Severin și București) și mai ales a muzeului dedicat colecției lui Istrati (și de ce nu, pentru

succesorul său). Nu ne-a fost însă deloc ușor, pentru că informațiile din literatura secundară precum și sursele au fost incomplete și chiar contradictorii în unele aspecte. Faptul că am putut introduce în circuitul cercetării științifice documente inedite care se pot constitui cu ușurință în surse pentru noi cercetări istorice în viitor, este o altă contribuție importantă, dar sunt necesare cercetări de durată, care să aducă noi documente în cercetare.

Pasiunea lui Constantin I. Istrati pentru colecționare și modul în care a urmărit-o de-a lungul vieții poate fi un exemplu pentru generațiile viitoare. Varietatea obiectelor și documentelor colecționate, a atras atenția asupra sa. Ele compun viziunea lui profesorului asupra rolului pe care trebuie să-l aibă mărturiile culturii și civilizației românești pentru generațiile viitoare. Pe de altă parte ce s-a mai păstrat astăzi din patrimoniu, parcursul plin de hazard al acestuia trebuie să ne responsabilizeze față de ceea ce avem în prezent și de recunoștința pe care trebuie să o purtăm față de înaintași.

Bibliografie

1. Bibicescu, I. G.. (1921). Opt ani în Banca Națională a României. București: [f. e.].
2. Bodiu, Ș. (1904). Istoricul Liceului „Traian” din Turnu-Severin (1883-1903). Turnu-Severin: Tipografia și Legătoria de Cărți L. I. Cuțui.
3. Bosoancă, E. (2017). Tipărituri de interes istoriografic și geografic în Biblioteca Muzeului Regiunii Porților de Fier (1690-1923). Drobeta. Seria Artă Plastică, 27, 39-78.
4. Buciumeanu, D. (1996). Comori de carte veche românească și străină. Catalogul colecțiilor speciale ale Bibliotecii I. G. Bibicescu din Turnu Severin 1921-1996. Craiova: Editura Scrisul Românesc.
5. Chipurici, N. (1984). Inventar Colecția „Dr. C. I. Istrati”, nr. inventar 281.
6. Chipurici, N., Rățoi, T. (1988). Colecția „Dr. Constantin I. Istrati 1429-1945”. București: Direcția
7. Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România.
8. Costescu, P. (1933). Palatul Cultural din Turnu Severin. Boabe de grâu, 12, decembrie.
9. Dare de seamă 1926. Societatea Culturală „Teatrul” Orașului T.-Severin și Biblioteca I. G. Bibicescu. (1926). Turnu-Severin: Institutul Grafic „Ramuri”.
10. Dare de seamă 1909-1925. Societatea Culturală „Teatrul” Orașului T. – Severin. (1926). Turnu-Severin: Tipografia „Minerva”.
11. Decretul nr. 472. (20 decembrie 1971). Privind Fondul Arhivistic Național al Republicii Socialiste România. Accesat la 22 mai 2025 preluat de la https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=1430.
12. Georgescu, A. (3 mai 2015). Cu ce sacrificii s-a ridicat palatul cultural din Severin: politicianul Theodor Costescu și-a vândut casa și pământul pentru construirea teatrului. Accesat la 07 mai 2025 de la <https://adevarul.ro/stiri->

locale/turnu-severin/cu-ce-sacrificii-s-a-ridicat-palatul-cultural-din-1619846.html.

13. Ioan G. Bibicescu. *Viața și opera* (2005). Restitutio, aprilie.

14. Istrati, C. I. (1908). *Câteva cuvinte relativ la cele ce am voit să fac sau am făcut pentru muzeele noastre*. București: Stabilimentul de Arte Grafice „Albert Baer” Fabrica de Cartonage.

15. Jianu, I., Vasiliu, G. (1964). Dr. C. I. Istrati. București: Editura Științifică.

16. Kirițescu, C. (1938). Dr. C. I. Istrati: un mare român și om de știință. București: Editura Cartea Românească.

17. Moisil, C. (1911). *Colecțiuni particulare de antichități în România. Colecțiunea Maria Istrati-Capșa*. Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, 4, 133-145.

18. Muzeul Regiunii Porților de Fier. Accesat la 30 mai 2025 de la <https://muzeuldrobetaturnuseverin.ro/prezentare-muzeul-regiunii-portilor-de-fier/>

19. Neagoe, M. I. (2009). *Figurine antropomorfe aparținând culturii Cucuteni în Colecția Muzeului Regiunii Porțile de Fier, Drobeta-Turnu Severin*. Terra Sebus, 19-30.

20. Neagoe, M. I. (2015). *Reprezentări antropomorfe neolitice și eneolitice în colecția Muzeului Regiunii Porților de Fier*. Cluj-Napoca: Editura Mega.

21. Palatul Culturii (2022). <https://palatulculturiiaseverin.ro/about-us/#castelul-artelor>.

22. Popescu, A. (20 noiembrie 2014). *Pavilioanele Expoziției generale române din 1906 – plan*. Accesat la 11 mai 2025 de la <https://www.ideiurbane.ro/pavilioanele-expozitiei-generale-romane-din-1906-plan/>.

23. Sergescu, P. (1940). *Un mare dascăl: Teodor Costescu*. Cluj: Tipografia Națională.

24. SJMAN-MRPF=Serviciul Județean Mehedinți al Arhivelor Naționale. *Fond Muzeul Regiunii Porțile de Fier* (dosare 1/1876, 1/1944, 1/1951, 1/1953, 2/1955, 1/1962).

25. SJMAN-MDCII=Serviciul Județean Mehedinți al Arhivelor Naționale. *Fond fond Muzeul „Dr. C. I. Istrati”* (dosare 1/1923, 2/1923).

26. Tudor, D. (1933). *Antichități din Romula*. Craiova: Editura Scrisul românesc.